

20 om dagen i 40 år

Som storøyker røykte han minst 20 sigaretter om dagen som han hadde gjort siden konfirmasjonsalderen i Tromsø.

– Den gang var det å røyke Gul mix nr. 2 et maskulint voksensymbol, og 70–80 % av alle mine jevnaldrende røykte, sier han. I 1970 gikk Storvand over til merket Pall Mall og tre år senere til Prince mild. Da han sluttet i 1995, hadde han vært storøyker i nesten 40 år.

Under sykehusoppholdene etter annet og tredje hjerneslag ble det, ifølge Storvands journal som Tidsskriftet har fått tilgang til, begge ganger konstatert venstresidige hemisfærefarkter. Ekodoppler av precerebrale arterier viste «høygradig stenose ved bifurkaturen av arteria carotis interna på venstre side, og økt gjennomstrømning i a. vertebralis på samme side».

Anamnesen frembrakte imidlertid ingen opplysninger om venøs eller tromboembolisk sykdom i familien. Organstatus og supplerende undersøkelser

Tiedemanns krever 5 mill.

Tiedemanns Tobaksfabrik krever full frifinnelse og dekning av saksmkostninger på fem millioner kroner i Lund-saken. Dom faller like før neste røykeretts sak og er derfor svært viktig.

KRISTOR OLSEN
Trondheim

Prosesdyrer. I Robert Lund, mannens sak, er i Norge følger saken har mange likhetspunkter. Faksimile Aftenposten 21.2. 2002.

blir funnet mannens sykdom, saken er i Norge følger saken har mange likhetspunkter. Faksimile Aftenposten 21.2. 2002.

viste moderat hypertensjon samt redusert lever-, nyre- og lungefunksjon. Storvand fikk senere tilbud om operativ behandling av den subtotale carotisstenosen, men valgte å takke nei.

Ledende indremedisinere er ikke i tvil om sammenhengen mellom røyking og slagsykdommer (side 858–9).

Feilslått satsing

Storvand mener en viktig grunn for at kampen mot tobakk i Norge ble ødelagt var at det ikke var lett å skape forbilder når helsedirektør og storøyker

Torbjørn Mork drev offentlig reklame for røykingen og mange leger avfeide fakta om tobakkens skadevirkninger.

Spørsmål om hva han mener om Statens tobakksskaderåd, får Storvand til å sukke: – Tobakksskaderådet jobber altfor byråkratisk og er mest opptatt med møter. De gjør kanskje så godt de kan, men det nytter ikke. De bør i langt sterkere grad knytte til seg personlige geriljakrigere som har opplevd hva det vil si å ødelegge helsen sin på grunn av tobakk. Slik det er i dag er både Tobakksskaderådet og øvrige myndigheter altfor forsiktede. Jeg er tilhenger av flest mulig forbud mot tobakk, folk tåler ikke frihet på dette området, sier Asgeir Storvand.

– Nina Husom, Tidsskriftet
nina.husom@legeforeningen.no

Viktig dom for fremtidige røykesaker

Mens Robert Lund saksøkte Tiedemanns Tobaksfabrik, har Asgeir Storvand valgt å holde familien Andresen personlig ansvarlig i sitt søksmål. – Vi ville være sikre på å treffe riktig, og at det senere ikke skulle bli brukt mot oss at vi hadde saksøkt feil selskap, sier høyesterettsadvokat Finn Grøstad.

Ifølge boken *Det store bedraget* (1) var det i 1998, samme år som Andresen-familien solgte Tiedemanns Tobaksfabrik til Skandinaviske Tobakksskaderåd (ST), kjent at bedriften ville bli saksøkt av Robert Lund og Asgeir Storvand. – ST var redd for å tape sakene og la inn en klausul i kontrakten om at de gamle eierne måtte dekke et eventuelt tap i rettsalen, skriver forfatterne og trekker den slutning at Andresen-familien må betale erstatning dersom bedriften taper i retten.

Opptrekk uaktsomt

Storvands sak kommer opp i Oslo tingrett 9. april og det er satt av tre uker til rettsforhandlingene. Asgeir Storvands sak ble i 1998 prøvd i laveste rettsinstans som er forliksrådet, men det ble ikke oppnådd enighet på noen punkter: Asgeir Storvand krevde penger, men fikk et klart og entydig nei fra Tiedemanns.

Høyesterettsadvokat Finn Grøstad leverte inn stevning på vegne av sin klient i oktober

1999. Det juridiske grunnlaget for erstatningskravet er foreløpig anslått til 3 millioner kroner: – Vi begrunner vårt krav med at Tiedemanns Tobaksfabrik har opptrekket uaktsomt, og at bedrifter som sender produkter ut på markedet har et såkalt «ulovfestet, objektivt ansvar», sier Grøstad.

Han mener det må stå for Asgeir Storvands egen regning hvorvidt motparten bevisst skal ha trenert saken i rettsapparatet.

– Dette er en stor og tung sak, hvor utfallet vil være prinsipielt viktig for kommende røykesaker, sier høyesterettsadvokaten. Han er forsiktig i ordbruken, og vil nødig si noe som likner på forhåndsprosederer for saken skal opp for domstolene.

Hemmelighold

Grøstad sier at han og klienten vil kjøre på mange av de samme punktene som i Lund-saken. Sakene har mange likhetstrekk, som for eksempel at saksøkerne begynte å røyke i 1950-årene, da helsefarene ikke var kjent. Begge ble også innvilget fri rettshjelp, Asgeir Storvand etter først å ha fått to avslag.

– Men det er også vesentlige forskjeller mellom sakene: Min klient er i live, han fikk en annen sykdom enn Robert Lund på grunn av sin røyking, og han klarte å stumpe røyken i 1995.

Da Lunds sak var oppe i Orkdal herredsrett høsten 2000, var det et viktig anliggende å få vite hva Petterøes nr. 3 inneholder. Lunds

advokat, Edmund Asbøll, ville også få avslørt om fabrikken har tilsatt stoffer som øker avhengigheten (1). På vårparten samme år bad Statens tobakksskaderåd om å få vite alt om tilsetningsstoffene i de enkelte tobakksproduktene som selges i Norge. Tobakksskaderådet fikk svar som Tiedemanns Tobaksfabrik inntil da hadde holdt hemmelig. Opplysningene ble brukt i rettssaken, men ble ikke offentliggjort. Begrunnelsen var forretningshemmeligheter (2).

Sakkyndige for Asgeir Storvand

– Per Morten Sandset, Ullevål universitetssykehus og Per Lund Johansen, professor emeritus er oppnevnt som medisinske sakkyndige.

– Per Schioldborg, Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo er psykologisk sakkyndig. Han skal uttale seg om nikotinavhengighet, sammen med Erik Dybing, Nasjonalt folkehelseinstitutt.

– Karl Erik Lund, Statens institutt for rusmiddelforskning skal uttale seg om sosilogiske forhold, bl.a. om virkning av reklame.

– Tore Sanner, Det norske radiumhospital og Kjell Bjartveit, professor emeritus skal uttale seg om forsøk utført av tobakksindustrien.

Erkjent ansvar i USA

I en nylig avsagt høyesterettsdom i Finland, tapte en saksøker med kreft i strupehodet erstatningssøksmålet han anla mot en finsk tobakksprodusent.

– Årsaken var at retten ikke fant grunn til å påvise at det var utøvd uaktsomhet fra industriens side, sier Grøstad. Han viser til flere domsavsigelser i USA, og mener det skyldes kulturforskjeller at utfallet der har vært annerledes enn i Europa.

– Tobakksindustrien i USA har inngått forlik som har betydd utbetalinger i milliardklassen til saksøkerne. Å inngå et forlik innebærer at man erkjenner de mindre gunstige forhold ved egen virksomhet. I Norge derimot, har ikke industrien erkjent et tilsvarende ansvar, sier Grøstad.

Da familien Lunds ankesak ble ført i Frostating lagmannsrett i februar, skal Tiedemanns' advokater ha lent seg på den finske dommen (3). Finn Grøstad mener imidlertid han har en god sak på sin klients vegne. Blant annet gav jusprofessor Asbjørn Kjønstad ved Universitetet i Oslo tyngde til Lund-sakens juridiske sider. Han iførte seg forsvarerkapen sammen med Edmund Asbøll.

Før rettssaken i Trondheim prøvde Tiedemanns å underkjenne Kjønstad som medforsvarer for Robert Lunds etterlatte (4). Bedriften mente at jusprofessoren kom i en uheldig rolle som advokat, ettersom han i mange år har vært sentral i Tobakksskaderådet. Klagen ble imidlertid avvist av Justisdepartementet og lagmannsretten oppnevnte ham som advokat.

– Asbjørn Kjønstad gikk foran og banet vei for oss med sin juridiske ekspertise, mener Finn Grøstad. Foruten Kjønstad vil ytterligere sju sakkyndige gå i vitneboksen under hovedforhandlingene til Asgeir Storvands sak (se ramme).

Partene stod langt fra hverandre i februar da ankesaken til Robert Lunds enke ble ført i Frostating lagmannsrett. Til tross for en mulig anke til Høyesterett, vil Asgeir Storvands sak gå som planlagt, mener høyesterettsadvokat Finn Grøstad. Foto A.É. Næss, Scanpix

Utsatt?

Ifølge Tone Bergli Joner og Per Erik Joner (1) ligger ca. 50 nye saker mot tobakksindustrien og venter på rettslig avgjørelse. Fordi Lund-saken vil skape presedens, tror Asgeir Storvands advokat at også den vil bli anket til Høyesterett – uansett utfall.

Domsavsigelse i ankesaken som Lunds enke anla mot Tiedemanns, er etter planen berammet til 22. mars. Deretter vil partene ha én måned på seg for eventuelt å anke til landets høyeste rettsinstans.

– Kan situasjonen bli at Storvands sak blir trukket inntil en endelig avgjørelse er falt i Høyesterett?

– Ja, teoretisk kan det skje. Men jeg tror ikke det er grunnlag for at vår sak blir utsatt.

Den vil gå som planlagt, svarer advokat Finn Grøstad.

– Kari Ronge, *Tidsskriftet*
kari.ronge@legeforeningen.no

Litteratur

1. Joner TB, Joner PE. Det store bedraget. Alt tobakksindustrien ikke vil at du skal vite. Oslo: Damm, 2002.
2. Aavitsland P. Tiedemanns nyttige idioter. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2002; 122: 361.
3. Hegvold O. Finsk dom gir håp til Tiedemanns. *Adresseavisen* 2.2.2002.
4. Bersvendsen A. Ville ikke ha «professor-advokat». *Adresseavisen* 2.2.2002.

Røyking gir høy risiko for hjerneslag

Forskning viser at sammenhengen mellom røyking og slagsykdommer er udiskutabel, konstaterer ledende indremedisinere.

– Dokumentasjonen på sammenhengen mellom røyking og hjerneslag er i hovedsak basert på observasjonsstudier. Til tross for at vi mangler prospektive, kontrollerte studier er dokumentasjonen svært konsistent og overbevisende, sier Hanne Ellekjær, assistentlege ved slagenheten ved Sykehuset Levanger. Hun har forsket og nylig tatt doktorgraden på et epidemiologisk arbeid om risikofaktorer for hjerneslag, først og fremst hypertensjon og fysisk inaktivitet.

Bent Indredavik, som er indremedisiner ved St. Olavs Hospital i Trondheim og ledende innen behandlingen av cerebrovaskulære sykdommer, mener også at det er en sikker årsakssammenheng mellom tobakksrøyking og hjerneslag.

– Epidemiologiske studier og data fra kliniske registre utgjør bevisbyrden. I forhold til ikke-røykere, har røykere halvannen gang større risiko for å få alle typer hjerneslag, og dobbelt så høy risiko for å få iskemiske slag. Risikoen går ned etter røykeslutt, og etter fem år er den på samme nivå som for ikke-røykere. Nye studier viser også at røyking fører til carotisstenose, som sannsynligvis er den viktigste emboluskilden for cerebrale infarkter, sier Indredavik.

Data fra Norgeshelse (fig 1) viser at andelen dagligrøykere både blant menn og kvinner er høyest i de tre nordligste fylkene.

Risikoreduksjon etter røykestopp

Ellekjær og Indredavik viser til flere sentrale studier som viser hvorfor hjerneslag må stå høyt oppe på listen over alvorlige sykdommer forårsaket av røyking.

Framingham-studien fra 1988 (1) var en av de første store undersøkelsene som dokumenterte at sigarett røyking øker insidensen av hjerneslag. 4 255 menn og kvinner uten kjent cerebrovaskulær sykdom ble fulgt opp i 26 år. I denne perioden ble det registrert 459 tilfeller av hjerneslag. Røyking var signifikant assosiert til hjerneslag, og sykdoms-